

Luchtwachttoeren Post 7 Z 3

Inhoud

Gegevens Provinciaal monument.....	1
Inleiding.....	2
Omschrijving	3
Waardering.....	3

Gegevens Provinciaal monument

Monumentnummer	PM2-0291
Straat & huisnummer	Schoonebeekerdiep
Plaats	Schoonebeek
Gemeente	Emmen
X coördinaat	255893

Y coördinaat	519225
Naam	Luchtwachtoren Post 7 Z 3
Categorie	Verdedigingswerken
Type	Luchtwachtoren
Bouwjaar	1954
Architect	M. Zwaagstra te 's-Gravenhage
Bijzonderheden	

Inleiding

De Luchtwachtoren Post 7 Z 3 is in 1954 gebouwd in opdracht van het Korps Luchtwachtdienst (onderdeel van het Commando Luchtverdediging) van het Ministerie van Defensie. Het ontwerp is van de Haagse architect M. Zwaagstra die speciaal voor dit doel de NV Raatbouw oprichtte. De toren, van het type 1050, is opgebouwd uit prefab-elementen van gewapend beton die werden vervaardigd bij de NV Schokbeton te Kampen. Hoogte en uitvoering van de torens varieerde en was afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden. De toren in Schoonebeek (lokatie Oud-Schoonebeek) is 10,50 meter hoog en is gelegen aan de noordzijde van het Schoonebeekerdiep, een beek die ter plaatse de grens met Duitsland vormt. De toren maakte deel uit van een landelijk netwerk van 276 luchtwachtposten, waarvan er tussen 1951 en 1955 ongeveer 139 speciaal voor dit doel werden gebouwd. Met de naamgeving werd tevens de locatie aangegeven: 7 (= Luchtwachtring Groningen), Z (= aanduiding kring van torens), 3 (= volgnummer van de post binnen de kring). De afstand tussen de posten bedroeg nooit meer dan 16 kilometer omdat 8 kilometer de maximale afstand was waarmee vliegtuigen met het gehoor konden worden gelokaliseerd. Het systeem van luchtwachtorens werd tijdens de Koude Oorlog in de jaren '50-'60 opgericht als waarschuwingssysteem voor vijandelijke vliegtuigen (uit de Sovjet-Unie) die, wanneer ze lager vlogen dan 1.500 meter, toentertijd niet door de radar konden worden opgemerkt. In Drenthe zijn slechts 2 van deze torens bewaard gebleven, die beide in procedure zijn om te worden aangewezen tot beschermd provinciaal monument.

Nadat rond 1968 de torens hun functie hadden verloren was Post 7 Z 3 enige tijd in gebruik bij de plaatselijke Vogelwacht. In 1998 werd de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) eigenaar van zowel de toegangsweg, de omliggende grond als de toren. Sinds 2002 is de stichting Cold War Historical Center te Uithuizen eigenaar met als doel de toren te behouden voor de komende generaties. Door betonrot is anno 2009 de onderhoudstoestand slecht en is de toegang tot de toren afgezet met hekken.

Het systeem van raatbouw is in de jaren '50 onder meer gebruikt voor de constructie van boerderijschuren in de Noordoostpolder, een geniekkazerne in Raamsdonksveer en een proefwoning in Kampen. Met het systeem kon snel en gemakkelijk ter plaatse een

constructie worden opgebouwd en bestond de mogelijkheid van eenvoudige demontage en eventueel hergebruik.

Omschrijving

De luchtwachtoren heeft een vierkante plattegrond met afgeschuinde hoeken en bestaat uit een open betonconstructie, de zogenaamde raatbouw. Dit systeem bestaat uit geprefabriceerde, gewapende betonnen panelen met vele vierkante openingen (de raatbouwelementen), 7 segmenten hoog en 1 segment breed. Iedere raat is 0,38 centimeter hoog. Aan de bovenzijde verbreedt de in totaal 27 raten hoge constructie zich trapsgewijs aan twee tegenover elkaar liggende zijden. Op de in zwaar gewapend beton uitgevoerde fundering staan vier elementaire verticale betonnen balken die om de twee meter worden verbonden met horizontale balken. Hiertussen zijn de raatbouwelementen met gegalvaniseerde bouten gemonteerd. Oorspronkelijk werden in de onderste zeven rijen raten betonnen tegels aangebracht om inklimmen te voorkomen. Deze tegels zijn niet meer aanwezig. Ook de houten deur, de houten trapeleuningen en de houten trap die in een vierkant omhoog liep zijn niet meer aanwezig. Op de plaats waar de trap een hoek van 90° maakte was een raatbouwelement als dwarsverbinding tussen de verticale wanden aangebracht, waarvan een deel betegeld was om dienst te doen als overloop. Aan de bovenzijde van de toren bevond zich een observatiecabine met een open observatieplatform van circa 3 bij 3 meter. Om dit platform was een circa 1,5 meter hoge borstwering aangebracht die oorspronkelijk aan de buitenzijde was voorzien van betonnen tegels. In het midden van het platform stond het luchtwachtapparaat: een ronde tafel voorzien van gradenverdeling waarop een kijker en een aanwijsnaald was gemonteerd. De noordzijde van de observatieruimte bood via een steile metalen trap toegang tot het trappenhuis. Aan de zuidzijde was iets verdiept een schuilnis aangebracht die was voorzien van twee bankjes en een klaptafel. Zowel de ruimte voor de schuilnis als de toegang tot het trappenhuis steken buiten de toren uit. Oorspronkelijk waren deze uitbouwen aan de buitenzijde geheel betegeld. Anno 2009 rest alleen nog de kale opbouw van de toren en de vloer en ombouw van het platform met borstwering, schuilnis en de toegang tot het trappenhuis.

Waardering

Observatiepost Luchtmacht, genaamd Post 7 Z 3, gelegen aan het Schoonebeekerdiep op de grens met Duitsland ten zuiden van Schoonebeek, in de gemeente Emmen, gebouwd in 1954 door architect M. Zwaagstra, van belang voor de provincie Drenthe vanwege de:

- cultuurhistorische waarde van het object voor de militaire geschiedenis van Nederland tijdens de Koude Oorlog en voor het industriële erfgoed in Drenthe
- architectuurhistorische waarde vanwege de esthetische kwaliteiten van de functionele raatbouw en vanwege constructie van geprefabriceerde gewapende bouwelementen
- ensemblewaarde van de observatiepost als zijn onderdeel van een groter netwerk van luchtwachtposten over heel Nederland en specifiek met de enige andere post in Drenthe in Echten; vanwege de relatie van het object met het omliggende en voor dit doel aangelegde camouflagegroen
- structurele gaafheid van de luchtwachtpost

- zeldzaamheid van dergelijk posten in Nederland, van de oorspronkelijke 276 zijn er 18 over (laatste telling 1997), waarvan 2 in Drenthe